

زیبایی‌های رفتارهای توصیه شده در دین اسلام با زنان در بعد خانواده^۱

چکیده

ضرورت درک و بیان زیبایی‌های دین اسلام سبب شد تا از این میان به بیان مختصری از این زیبایی‌ها در رابطه با زنان در بعد خانواده پرداخته شود. چرا که دین ما در کمال زیبایی به همه ابعاد زندگی زن، توجه کامل داشته و برای هر بعد و هر مرحله از زندگی زنان توصیه‌ها و سفارش‌هایی در نهایت زیبایی داشته که درک این زیبایی‌ها با مطالعه و کنار هم قرار دادن این توصیه‌ها آسان‌تر خواهد شد. در مقابل دنیاگرایی‌ها فقط با منطق و ذکر فواید دینداری و یادآوری آخرت نمی‌شود مقابله کرد، بلکه باید در مقابل زیبایی، زیبایی بیشتر را نشان داد. در دین اسلام زنان دارای جایگاه ویژه‌ای می‌باشند. اسلام به زنان کرامت بخشیده و آنان را عزیز داشته و همچون گوهری ارزشمند او را گرامی داشته است، صراحتاً به تکریم زن سفارش کرده و او را محور مهر و عطوفت معرفی کرده است، بسیاری از مسئولیت‌های زندگی را از عهده‌ی زن خارج کرده و در رابطه با بعد اقتصادی هیچ تکلیفی بر عهده او نگذاشته است. با وجود سفارش‌های اکید در مورد حق پدر و مادر، همواره حق مادر را مقدم بر حق پدر دانسته است. در راه رسیدن به کمال زن را همسان مرد قرار داده و توصیه‌هایی در کمال زیبایی بیان داشته است. مطالب این نوشتار به روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری و به روش توصیفی - تحلیلی تدوین شده است.

کلید واژه‌ها: زیبایی‌های رفتاری، توصیه‌های دین، زن در اسلام، خانواده

^۱ معصومه فضلعلی، حوزه کریمه اهل بیت (ع)

به دلایل مختلف باید زیبایی‌های دین درک شود. ضرورت‌های درک زیبایی‌های دین چه در بعد فردی و چه در بعد اجتماعی و یا در ابعاد دیگر و بیان این زیبایی‌ها در همهٔ مقاطع زندگی و به خصوص در این زمانه که جنگ و تقابل دین و بی‌دینی شدت گرفته به خوبی قابل لمس است. امروزه انسان با جهانی روبرو شده که سرشار از فریب‌ها و آلودگی‌هاست و با وجود تکنولوژی‌های به روز شاهد زیبا جلوه دادن زشتی‌ها و پلیدی‌ها است. برای اینکه دین بتواند با این فریب‌ها مقابله کند باید بتواند زیبایی‌های خود را به رخ زیبایی‌های خیالی دنیا بکشد. در مقابل دنیاگرایی‌ها فقط با منطق و ذکر فواید دینداری و یادآوری آخرت و... نمی‌شود مقابله کرد بلکه باید در مقابل زیبایی، زیبایی بیشتر را نشان داد و این رسالت به دوش ماست. باید به دین با دیدگاه زیبایی شناختی نگاه شود و زیبایی‌های آن به دیگران منتقل شود. اگر انسان به زیبایی نپردازد، لذتش از دینداری کم می‌شود و کسی که لذتش از دینداری کم شود یقیناً گمراه می‌شود. در مقابل زیبایی دین، کراهت و زشتی بی‌دینی و کفر است که باید نشان داده شود تا انسان‌ها بنابر سرشت خود بین ایمان و کفر آنچه را که محبوب دل‌های آنان است را برگزینند. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ» (آیه ۷ سوره حجرات) بله خداوند می‌فرماید: اگر ایمان در دل بنده‌ای جای بگیرد باید زیبایی آن را بچشد و در مقابل آن زشتی و کراهت کفر و فسق و گناه را درک کند.

آموزه‌های دینی، با جهت دهی رفتار دینداران، نقشی اساسی در زیباسازی اعمال آنها ایفا می‌کند؛ زیرا انسان دین دار در پی رضایت حضرت حق و هماهنگ سازی رفتار خود با دستورات اوست. او گفتار فرستادگان الهی را می‌شنود و به تقلید عاشقانه رفتار و کردار آنها می‌پردازد و با دقتی شگرف، در پی هماهنگ سازی اعمال خود با اعمال آنهاست؛ به نحوی که بسیاری از رفتارها برایش عادی می‌شود، چنان که در خصوص برخی عبادات چنین پیش

می آید. از سویی، چون دستورات الهی از طرف زیبا و خیر مطلق صادر شده، به تبع آن، رفتارهای منطبق بر آن دستورات نیز از زیبایی و برتری برخوردار است.^۱

از قدرت زیبایی نباید غافل شد. دین مبین اسلام برای همه ابعاد زندگی بشر برنامه و توصیه‌هایی دارد که در کمال زیبایی بی‌حد و حصر می‌باشند. از بین همه این زیبایی‌ها به بحث و تحقیق در مورد زیبایی‌های دین اسلام در رابطه با زن پرداخته‌شد، البته نه در همه ابعاد که در این نوشتار نمی‌گنجد. در بین ابعاد مختلف به بعد خانوادگی این مهم آن هم به اختصار پرداخته‌شد. چرا که در دنیای امروز که جایگاه واقعی زن را فراموش کرده و ترجیح زندگی مادی و برتر دانستن معیارهای موفقیت بر کامیابی، ثروت و قدرت و لذت‌های ماده محور او را از اصل خود دور کرده و زن را وسیله‌ای برای لذت جویی می‌دانند و از گوهر وجود او غافل شده‌اند و حتی گاهی با نهاد خانواده مخالفت می‌کنند و نقش مهم مادری را برای زن نادیده می‌گیرند. گاه به بهانه ارزش گذاری برای مقام زن گروه‌های مختلف فمینیستی را تشکیل می‌دهند و گاهی تحت عنوان اینکه مرد جنس برتر از زن می‌باشد، ظلم‌هایی در حق زن روا می‌دارند که در اینجا جایی برای بیان آنها نمی‌باشد. چرا که کتاب‌ها و مقالات بسیار زیادی در دفاع از شأن و منزلت زنان نوشته شده است. در این نوشتار به طور خلاصه به بیان زیبایی‌های رفتارهای توصیه شده در دین اسلام با زنان و البته در بعد خانوادگی پرداخته شد، چرا که در این عصر با شعار زن زندگی آزادی و با بهانه‌های پوچ و بی‌ارزش سعی دارند زن و آزادی او را در تقابل با دین نشان دهند.

در این رابطه با پیشینه و سابقه تحقیق در منابع موجود از جمله پایگاه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی جستجوهای صورت گرفته، می‌توان گفت در رابطه با مسئله کلی زن در اسلام کتاب‌ها و مقالات بسیار زیادی نوشته شده است، مانند نقش اخلاقی زن در ایجاد سبک زندگی اسلامی خانواده از منظر قرآن با تاکید بر تفسیر المیزان، شهلا غلامی‌روچی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه مجازی المصطفی، ۱۳۹۹.

در این تحقیق سعی شده به سؤالاتی پاسخ داده‌شود که از جمله آنها می‌توان به سؤالات زیر اشاره کرد:

^۱ رجایی‌نیا، اسلام و زیبایی‌های زندگی: رویکردی تحلیلی و تربیتی به سبک زندگی، ص ۲۹۹-۳۱۶

بیان و ذکر توصیه‌های دین در مورد زنان در بعد خانوادگی چه ثمراتی دارد؟ آیا با برجسته کردن این توصیه‌ها و معرفی آن به افراد جامعه، ارزش و مقام واقعی زن نشان داده می‌شود؟ در مورد جایگاه مادری و همسری چه توصیه‌هایی در رابطه با زنان، بیان شده؟ توصیه‌های دین اسلام در بعد اقتصادی زندگی زن چیست؟ آیا در مورد فضایل انسانی و رسیدن به مقامات معنوی زنان همپایه مردان می‌باشند؟ از بین نقش‌های متصور برای یک زن به کدام نقش او بهای بیشتری داده شده؟

لازم به ذکر است در این نوشتار بیان همه توصیه‌ها و یادآوری زیبایی‌های آنها برای مقام زن خارج از گنجایش این مقاله بود.

واژگان

معنای زیبایی

زیبایی، خوبی و نیکویی، حسن و جمال و ظرافت و لطافت، بهاء، حسن، جمال، اورند، اورنگ، افرنگ، براه، خوبی، ظرافت، قشنگی، حالت و کیفیت زیبا. عبارتست از نظم و هماهنگی که همراه عظمت و پاکی، در شیئی وجود دارد و عقل و تخیل و تمایلات عالی انسان را تحریک کند و لذت و انبساط پدید آورد و آن امری است نسبی.^۱

در آیات قرآن واژگان و مفاهیمی برای زیبایی به کار رفته است که در یک تقسیم بندی عبارت اند از: ۱- جمال (زیبایی بسیار)، حسن (شادی آور، دلپسند)، زینت (امر زیبایی که به چیزی افزوده شود). این سه کلمه، واژه های محوری زیبایی در کلام الهی هستند و به تکرار در قرآن آمده‌اند. ۲- حلیه (آراستگی)، بهجت (زیبایی، خرمی، شادی)، زخرف (زینت خوش نما و زرق و برق دار) و تسویل (چیزی که نفس اشتیاق دارد بیاراید و زشت را زیبا

^۱ <https://dekhoda.ut.ac.ir/fa/dictionary/>

جلوه دهد). ۳-واژه هایی که بنابر برخی وجود تفسیری در حوزه زیبایی قرار می گیرند، مانند حبک (زیبایی) و تبرج (زینت نمایی). ۴-واژگانی که بیانگر برخی عناصر و ویژگی های زیبایی اند، مانند نور، لون و قدر.^۱

مسائل زن از اساسی ترین مسائل هر جامعه

مسئله زن که امروز در دنیا باید به عنوان «بحران زن» آن را نامید یکی از اساسی ترین مسائل هر تمدنی، هر جامعه ای و هر کشوری است.^۲

اگر در بخشی از جامعه اسلامی، نسبت به زن مسلمان کوتاهی هایی صورت می گیرد، قدری تقصیر مردان و قدری هم تقصیر خود بانوان است، چون آن کسی که باید شأن اسلامی زن را بشناسد و از آن دفاع کند در درجه اول خود زنان هستند. باید بدانند که خداوند و قرآن و اسلام درباره آنان چه قضاوتی دارند! از آنچه اسلام فرموده دفاع کنند.^۳ نقش بانوان، حساس ترین، زیباترین، موثرترین و ماندگارترین نقش ها در حرکت تاریخ انسان و در مسیر بشریت به سوی کمال است.^۴

با ذکر بیاناتی کوتاه از مقام معظم رهبری در مورد مسئله زن به بحث در مورد زیبایی های رفتاری توصیه شده در دین اسلام با زنان در بعد خانوادگی پرداخته شد.

خانواده

از آنجا که هدف بیان موضوع زیبایی های توصیه شده در دین اسلام در مورد زن در بعد خانوادگی است شایسته است تعریف مناسبی از خانواده داشت.

^۱ فرددهکری، مرتضوی نیا، واژه شناسی مفهوم زیبایی در قرآن، ص ۷۶-۸۹

^۲ خامنه ای، زن و بازایی هویت حقیقی، ص ۳۷

^۳ همان، ص ۳۹

^۴ همان، ص ۳۹

پس در مورد کسب مقامات معنوی هیچ فرقی بین زن و مرد نیست در راه رسیدن به هدف نهایی آفرینش، که همان عبودیت و معرفت است، زنان همپای مردان هستند.

می فرماید: «كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ» هر نفسی در گروگان کاری است که انجام داده است.^۱ هر نفسی اعم از زن یا مرد و قرآن کریم راه را برای هر دو (مرد و زن) باز گذاشته. یکی از راههای ترقی و تعالی انسان، ذکر و مناجات که راه دل است، راه عاطفه و محبت است و بی شک زنان به خاطر عاطفه و محبتی که دارند در این راه اگر موفق تر از مردان نباشند یقیناً همتای مردان هستند. نصیب زن ها در مسأله مناجات اگر بیشتر از مردها نباشد کمتر نیست، زیرا یک موجود عاطفی، رقیق القلب تر است و در راه ذات اقدس الله رقت دل و عاطفه و احساس نقش موثرتری دارد، بنابراین او می تواند در این راه، از مردها موفق تر باشد.^۲

در منابع دینی آمده است: «بیشتر اهل بهشت از مستضعفان، یعنی زنان اند، زیرا خداوند ضعف آنان را می دانست. پس به ایشان رحم کرد.»^۳ و اینکه خداوند همواره مجال تقرب را برای زنان فراهم می آورد به عنوان مثال از امام صادق (ع) روایت شده که فرمودند: «هیچ زنی نیست که شربت آبی به همسرش بنوشاند، مگر اینکه خداوند برای او عبادت سالی را منظور می کند که در آن همه روزهایش را روزه و همه شبهایش را به عبادت گذرانده باشد. خداوند به ازای هر جرعه آب، ی در بهشت برای زن بنا می کند و شصت گناه را بر او می بخشد.»^۴

در واقع زنان با کمترین کارها می توانند باعث تقرب خود به خدا و باعث اجر و ثواب اخروی برای خود شوند و در این رابطه روایات بسیار زیادی به ما رسیده پیامبر گرامی ما می فرمایند: هر زنی هفت روز به شوهرش خدمت کند خدا هفت در آتش دوزخ را بر وی می بندد و درهای هشت گانه بهشت را به رویش می گشاید که از هر یک خواست

^۱ مدثر، آیه ۳۸

^۲ جواد آملی، زن در آئینه جمال و جلال، ص ۱۹۷

^۳ علی بن بابویه، (صدوق) من لایحضره الفقیه، جلد ۳، صفحه ۴۶۸، و حر عاملی، وسائل الشیعه، جلد ۲۰، ص ۱۶۸

^۴ همان، جلد ۱۴، ص ۱۲۴

وارد شود.^۱ و یا در حدیثی از امام باقر(ع) که فرمودند: برای زن، شفیع موثرتر از رضایت همسرش نیست^۲ چه زیباست این روایت و چه دل انگیز است این عطف توجه به زنان!

زن محور مهر و عطوفت

بی شک زن در هر نقشی که باشد مظهر مهر و عطوفت است. مظهر عشق و عطوفت یک دختر در مقابل پدر، مظهر مهر و از خودگذشتگی یک مادر برای فرزندانش، مظهر محبوبیت و معشوقیت در برابر همسر و ... دین مبین اسلام در نهایت زیبایی به این موضوع پرداخته و در آیات و روایات زیادی به لطافت روحی زن اشاره نموده است و طبق روایات زنان به منزله همسر، مادر و دختر زمانی بهترین زنان اند که عواطف خود را بروز دهند. مثل: روایت «خَيْرُ نِسَائِكُمُ الْعَفِيفَةُ الْعَلِمَةُ الْغَلِيَّةُ فِي رَجَحِهَا الْغَلِيَّةُ عَلَى زَوْجِهَا» بهترین زنان شما زن عفیف و راغب در شهوت است که خود پاکدامن است (نسبت به بیگانگان) و به شوهرش رغبت و تمایل دارد.^۳

«نِعْمَ الْوَلَدُ الْبَنَاتُ مُلَطِّفَاتٌ مُجَهَّزَاتٌ مُنَسَّاتٌ مُبَارَكَاتٌ مُفْلِيَّاتٌ مُبَارَكَاتُ الْبَنَاتِ هُنَّ الْمَشْفَقَاتُ الْمَجْهَزَاتُ الْمُبَارَكَاتُ» چه خوبند فرزندان دختر که مهربان، آماده یاری، انس گیرنده پاکیزه و مبارکند.^۴

انسان از دو صنف است بخشی محکم کارند به نام مرد و بعضی ظریف کارند به نام زن، اسما الهی هم دو صنف است و کمالات نیز از دو راه نصیب انسان می شود. بعضی از کمالات بر اساس جنگ و قوام و قیام و مبارزه و ستم ستیزی و مظهر قهر و جلال حق بودن است، و بعضی مظهر مهر و رأفت و عاطفه و محبت و جمال و لطف حق بودن است. گاهی راه عاطفه، مهر و رحم، بیش از راه قهر کارساز است. ذات اقدس الله عالم را بر محور محبت اداره می کند و بسیاری از آیات قرآن درس محبت می دهد و راه محبت را زن بهتر از مرد درک می کند.^۵

^۱ جوادی آملی، مفاتیح الحیات، ص ۲۶۲

^۲ همان، ص ۲۶۳

^۳ کلینی، کافی، جلد ۵، ص ۳۲۴

^۴ متقی هندی، کنز العمال، ص ۴۹۳

^۵ جوادی آملی، زن در آئینه جمال و جلال، ص ۲۱۷، ۲۱۸

سخن از ظرافت قلب زن است، اینکه زن زودتر گریه می‌کند به خاطر آن است که دستگاه پذیرش او عاطفی‌تر است. و مهم‌ترین راه، راه ذکر است، که انعطاف‌پذیری مقدمه آن است.^۱ یک نکته بسیار زیبا که بیان آن در اینجا خالی از لطف نیست اینکه اسلام از عاطفه زن به عنوان یک محور تربیتی استفاده می‌کند. اسلام زن را در سایه حجاب و سایر فضائل به صحنه می‌آورد تا معلم عاطفه، رقت، درمان، لطف، صفا، وفا و مانند آن شود ولی دنیای کنونی، حجاب را از زن گرفته تا زن به عنوان لعبه به بازار بیاید و غریزه را تامین کند. زن وقتی با سرمایه غریزه به جامعه آمد دیگر معلم عاطفه نیست، فرمان شهوت می‌دهد نه دستور گذشت و شهوت جز کوری و کری چیزی به همراه ندارد. لذا اسلام اصرار دارد که زن با حجاب در جامعه بیاید، یعنی درس عفت و عاطفه بدهد نه اینکه درس شهوت و غریزه بیاموزد.^۲

رهبر معظم ما در جایی فرمودند: ارزش‌های معنوی را می‌توان از درون کانون خانواده که محور آن، زن خانواده است، کدخدای این مجموعه، آن مجسمه عاطفه است بیرون کشید و معنویات را در سطح جامعه گستراند.^۳ ما بایستی زن را، هم با حجاب نشان دهیم، هم سرشار از ارزش‌هایی که اسلام برای او در نظر گرفته، یعنی نجابت و عفت زن، عاطفه زن، مهمترین مسأله آن گوهر عفت زن ... تاثیر زن در رشد جامعه و رشد مردان و ... است.^۴ و به یاد داشته باشیم که مولی علی (ع) فرمودند: پاداش مجاهد شهید در راه خدا، بزرگ‌تر از پاداش عقیف پاکدامنی نیست که قدرت بر گناه دارد و آلوده نمی‌گردد، همانا عقیف پاکدامن فرشته‌ای از فرشته‌هاست.^۵

نتیجه

^۱ جوادی آملی، زن در آئینه جمال و جلال، ص ۲۷۴

^۲ همان، ص ۳۹۷

^۳ خامنه‌ای، زن و بازیابی هویت حقیقی، ص ۲۳۲

^۴ همان، ص ۲۳۴

^۵ حکمت ۲۷۴ نهج البلاغه

با تحقیق و مطالعه در زمینه توصیه‌های دین در رابطه با زنان (در بعد خانواده) نتایجی حاصل شد از جمله این که زن مسلمان در هر نقشی که باشد، مادر، همسر، دختر و ... دین مبین اسلام به همه ابعاد زندگی او پرداخته و برای هر بعدی از زندگی او برنامه و توصیه‌هایی در کمال دقت و زیبایی داشته، در رابطه با بعد خانوادگی زن توصیه‌ها و سفارش‌هایی از قبیل تقدم حق مادر بر پدر، محوریت زن در خانواده، سفارش به احترام و تکریم مقام زن، تکلف مرد بر تامین اقتصاد خانواده، در کمال زیبایی و دقت بیان کرده که با مطالعه این سفارشات زن مسلمان می‌تواند به زن بودن خود افتخار کند و در سایه توجه و لطف آفریدگار در هر مرحله از زندگی خود، خود را در دانه خدا بداند و حیات طیبی را که پروردگار عالم برای او شایسته دانسته، تجربه کند.

منابع

- (۱) قرآن کریم، مترجم: آیت الله مشکینی، قم، الهادی، ۱۳۸۴ شمسی
- (۲) نهج البلاغه، مترجم: دشتی محمد، تهران، نشر پیام عدالت، ۱۳۹۵ شمسی
- (۳) ابن بابویه، محمد بن علی، (صدوق)، من لایحضره الفقیه، جلد ۳، قم، انتشارات اسلامی، ۱۴۱۳ قمری
- (۴) آقاجانی، نصرالله، مشارکت پذیری اعضای خانواده، مجله ؟؟؟؟؟؟ زنان، شماره ۱۶، ۱۳۸۸ شمسی
- ادگار مورن، هویت انسانی، ترجمه امیر نیک پی، انتشارات قصیده سرا، ۱۳۹۸ شمسی
- (۵) رجبی‌نیا، اسلام و زیبایی‌های زندگی: رویکردی تحلیلی و تربیتی به سبک زندگی، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمه الله علیه، قم، چاپ اول، ۱۳۹۱
- (۶) جوادی آملی، عبدالله، زن در آینه جلال و جمال، قم، نشر اسرا، ۱۳۸۲ شمسی
- (۷) حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، جلد ۲۰ و جلد ۱۶، مؤسسه آل البيت الاحیا التراث، قم، ۱۳۷۴ شمسی

۸) خسروی، غلامحسین، ترجمه و تحقیق مفردات الفاظ قرآن، جلد ۴، تهران، نشر مکتب المرتضویه، ۱۳۸۳ شمسی

۹) ساروخانی، باقر، مقدمه‌ای بر جامعه شناسی خانواده، نشر سروش، تهران، ۱۳۷۵ شمسی

۱۰) علامه طباطبائی، سید محمد حسین، زن در قرآن، تصحیح محمد مرادی، قم، نشر هاجر، ۱۳۸۷ شمسی

۱۱) علامه طباطبائی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر قرآن، جلد ۲، جلد ۴، جلد ۱۴، قم، نشر حوزه علمیه قم، ۱۳۶۳ شمسی

۱۲) علاسوند، فریبا، زن در اسلام، قم، نشر هاجر، ۱۳۹۵ شمسی

۱۳) فرددهکری داریوش، مرتضوی نیا زهرا صادرات، واژه شناسی مفهوم زیبایی در قرآن، نشریه: جلوه هنر، ص ۸۹-۷۶، ۱۴۰۰ شمسی

۱۴) قرهی، روح الله، دو گوهر بهشتی، تهران، نشر جواهریان، ۱۳۹۳ شمسی

۱۵) متقی هندی، (علاءالدین علی بن حسام) کنز العمال، موسسه الرساله، بیروت، چاپ سوم، ۱۴۰۹ قمری

۱۶) نوری، حسین بن محمد تقی، مستردک الوسائل، جلد ۱۵، موسسه آل البيت (ع)، قم، ۱۴۰۸ قمری

سایت‌ها

۱) دهخدا، علی اکبر، لغت‌نامه آنلاین دهخدا

۲) www.khamenei.ir

۳) دیکشنری آنلاین آبادیس www.abadis.ir